

Sintaksisterminologie vir die Algemene Afrikaanse Grammatika

Virtuele Instituut vir Afrikaans

- **Verwysing:** Virtuele Instituut vir Afrikaans (VivA). 2022. Sintaksisterminologie vir die Algemene Afrikaanse Grammatika. Weergawe 1.0. Aanlyn: viva-afrikaans.org.
- **Opsomming:** In hierdie tegniese verslag word terminologiese kwessies met betrekking tot die beskrywing van die Afrikaanse sintaksis in die Virtuele Instituut vir Afrikaans (VivA) se Algemene Afrikaanse Grammatika (AAG) sistematies uiteengesit. Die inhoud moet nie gesien word as 'n beskrywing van die Afrikaanse sintaksis nie, maar slegs as 'n middel tot 'n doel, naamlik om terminologie te standaardiseer vir alle moontlike sinskonstituente op alle relevante vlakke van beskrywing. Hierdie vlakke sluit in morfosintaktiese vorm (d.i. woordsoorte), sintaktiese vorm (d.i. sintaktiese stukke), sintaktiese funksie (d.i. grammatikale verhoudings) en klousstruktuur. Die onderskeid tussen vorm, funksie en betekenis word ook sistematies behandel.
- Verwysings na kleure het betrekking op die voorbeelde aan die einde van die dokument.
- **Erkenning in alfabetiese volgorde:** Adri Breed, Nina Brink, Jac Conradie, Nadine Fouché, Sophia Kapp, Johanita Kirsten, Ernst Kotzé, Suléne Pilon, Gerhard van Huyssteen, Bertus van Rooy.
- **Status: Weergawe 1.0.** Aangesien die dokument al deur verskeie taalkundiges krities beskou is, is weergawe 1.0 die eerste, amptelike weergawe wat vrygestel word. Die hoop en verwagting is steeds dat 'n groter gemeenskap van gebruikers en kundiges kommentaar sal lewer.
- **Kontak:** Enige vrae, opmerkings, kritiek en voorstelle kan gerig word aan gerhard.vanhuysteen@nwu.ac.za, sulene.pilon@up.ac.za of adri.breed@nwu.ac.za.
- **Veranderingslog:** Kyk aan die einde van die dokument.

Inhoudsopgawe

Samevatting	2
Oorsig	5
Woorde	5
Woordsoorte	5
Sintaktiese vorm	6
Sintaktiese funksies	9
Klousstruktuur	17
Die onderskeid <vorm>, {funksie} en [BETEKENIS]	20
<i>Sinsdele: vorm</i>	20
<i>Sinsdele: funksie</i>	20
<i>Sinsdele: betekenis</i>	21
<i>Sinsdele: modus</i>	21
<i>Nog voorbeelde</i>	21
Veranderingslog	23

Samevatting

Terme waarmee **woordsoorte** beskryf word:

- N
- V
- ADJ
- ADV
- PN
- ART
- NUM
- PREP
 - PREP
 - POSTP
 - CIRCP
- EXPL
- CNJ
- PTCL
 - o.a. PTCL.PTV (deel-geheel-partikel/partitiefpartikel)
- MISC

Terme waarmee **vorm** beskryf word:

- kern, bepaler
- NP
 - NP.KERN
 - Determineerder
 - NP.PREDET
 - DET.PTV
 - PTCL.REL
 - ART
 - PN.DEM
 - PN.Q
 - GEN
 - NUM
 - NP
 - Byvoeglike bepaler
 - NP.VOORBEP
 - NP.NABEP
- VP
 - VP.KERN
 - VP.NKERN
 - V.AUX
 - V.LINK
 - V.LINK+PTCL.LINK
 - VP.ADJUNK
- AP
 - AP.KERN
 - AP.VOORBEP
 - AP.NABEP
 - AP.COMP
- ADVP

- ADVP.KERN
- ADVP.VOORBEP
- ADVP.NABEP
- PP

Terme waarmee funksie beskryf word:

- Subjek
- Gesegde
 - Predikaat
 - Predikator
 - Inkl. kopula
 - Predikaatkomplement(e)
 - Direkte objek
 - Indirekte objek
 - Voorsetselobjek
 - Kopulakomplement
 - Objekkomplement
 - Bywoordelike komplement
 - Adjunk(te)
 - Bywoordelike bepaling
 - ... van omstandigheid
 - ... van houding
 - ... van skakeling
 - {SEM} "Voegwoordelike" verbinders
 - {SEM} Aaneenskakelende verbinders
 - {SEM} Teenstellende verbinders
 - {SEM} Wendingskakels
 - {SEM} Verbinders van rede/gevolgtrekking
 - Randadjunk
 - Vokatief
 - Tussenwerpsel
 - Groetvorm
 - Diskoersmerker
- Disjunk
- Konjunk
 - Neweskikker
 - Onderskikker
 - Komplementiseerder
 - Relativiseerder
- Ander
 - Voorsetselkomplement
 - Leë subjek
 - Antisiperende subjek
 - Antisiperende objek
 - Vrye komplement
 - Vrye subjekkomplement
 - Vrye objekkomplement

Terme waarmee klousstruktuur beskryf word:

- Sin,
 - Simplekse sin
 - Enkelvoudige klous
 - Komplekse sin
 - Neweskikkend komplekse sin
 - Newegesikte klous
 - Ondergeskikkend komplekse klous
 - Kompleks onafhanklike klouse (=hoofsin)
 - Ondergesikte klous (=bysin)
 - Bywoordelike bysin
 - Komplementbysin
 - Betreklige bysin
- Nonklous
 - Randadjunk
 - Konjunk
 - Disjunk

Oorsig

Sin:	Al	vier	die	groot	bottels	bier	wat	op	my	ma	se	klavier	staan	is	half
Woordsoort	PTCL	NUM	ART	ADJ	N	N	PN	PREP	PN	N	PTCL	N	V	V	ADJ
Vorm		NP.PREDET	NP.DET	NP.VOORBEP	NP.KERN	NP.NABEP ₁				NP.NABEP ₂					VP.KERN
Funksie		subjek									Betreklike bysin				predikaat
Klousstruktuur		Hoofsin ₁									Betreklike bysin				Hoofsin ₁

Sin:	Wilhelm	het	geglo	in	zombies	elke	keer	as	hy	The	Walking	Dead	klar	gekyk	het
WOORDSOORT	N	V.AUX	V	PREP	N	NUM	N	CNJ	PN	MISC	MISC	MISC	ADV	V	V.AUX
VORM	NP.KERN	VP.NKERN		VP.KERN		NP.DET	NP.KERN	KONJUNK	NP.KERN ₁		NP.KERN ₂	MISC	ADV.KERN	VP.KERN	VP.NKERN
funksie	subjek			predikaat			adjunk ₁	konjunk					adjunk ₁		
Klousstruktuur				Hoofsin				Konjunk					Bywoordelike bysin		

Woorde

Swart = Woord/Sin

Woordsoorte

Grys = Woordsoort [[morfosintakties :: vorm + funksie]]

- N
- V
- ADJ
- ADV
- PN
- ART
- NUM
- PREP
- EXPL
- CNJ
- PTCL
- MISC

Sintaktiese vorm

Rooi = Sintaktiese stukke (“phrase structures”) [[sintakties :: vorm]]

Let op: Die konstruksies (gedetaileerde gedeeltes) onder elk van die hoof- en subafdelings is nie veronderstel om volledig te wees nie, maar gee eerder ’n aanduiding van die vorm van prototipiese stukke. Spesifieke konstruksies (bv. vraagsinkonstruksies, passiefkonstruksies, *Hoe X-er die Y*-konstruksies, ens.) word in gespesialiseerde afdelings van die sintaksis beskryf.

- **Naamwoordstuk (NP)**
 - **Naamwoordstukkern (NP.KERN)**
 - N
 - Byvoorbeeld:
 - ADJ·NMLZ (*die jong-ste*)
(Longman 519)
 - NUM·NMLZ (*hierdie ses-de*)
 - PN.PERS
 - **Determineerder (DET)**
 - Engels: determiner (Longman)
 - Onweglaatbare element wat die N bepaal binne die NP (wat funksioneer as **subjek**, **(in)direkte objek**, **voorsetselobjek** of **voorsetselkomplement**). Determineerders is dus déél van die NP, en nie ’n aparte sinstuk met ’n aparte sinsfunksie nie.
 - **Predetermineerder (NP.PREDET)**
 - DET.PTV (deel-geheel-bepaler)
 - NUM + PTCL.PTV (*drie van die kinders; heelwat van die kinders*)
 - NP + PTCL.PTV (*’n deel van die groep; die helfte van die kinders*)
 - PTCL.PTV
 - *van die kinders het al gaan slaap*
 - *al die kinders het al gaan slaap*
 - maar NUM: *alle kinders het gaan slaap*
 - *heel die wêreld sit en wag*
 - maar ADJ: *die hele wêreld sit en wag*
 - *??menig ’n priester*
 - maar NUM: *menige priester*
 - PTCL.REL (*so/wat*)
 - **Lidwoord (ART)**
 - Engels: article
 - **Aanwysende voornaamwoord (PN.DEM)** (aanwysend; Ponelis: demonstratief)
 - **Vraende voornaamwoord (PN.Q)** (vraend; dit is meer algemeen gesien ’n WH.Q-woord, of anders gesien ’n PTCL.Q)
 - **Genetiefvorm (GEN)**
 - PN (besitlik)
 - NP + PTCL.GEN (*Piet se moeder*)
 - **Telwoord (NUM)**
 - NUM wat sonder ART optree = Kwantordetermineerder (*enige; elke; menige; sommige*)
 - **Naamwoordstuk (NP)** (bv. *’n trop skape*)
 - ?Kan ook geïnterpreteer word as kern + nabepaler

- **Byvoeglike bepaler**
Engels: modifier (Longman)
Weglaatbare element wat die N bepaal binne die **NP** (wat funksioneer as **subjek**, **(in)direkte objek**, **voorsetselobjek** of **voorsetselkomplement**). Byvoeglike bepalers is dus déél van die NP, en nie 'n aparte sinstuk met 'n aparte sinsfunksie nie (behalwe om die N te bepaal).
 - **Voorbepaler** (Ponelis gebruik *voorbepaling*, p 140) (**NP.VOORBEP**)
Engels: premodifier
 - AP
 - **Nabepaler** (Ponelis gebruik *nabepaling*, p 140) (**NP.NABEP**)
Engels: postmodifier
 - RELC (*die mense **wat langsaan woon***)
 - PP (*die moeder **van Piet**; die kamerjas **agter die deur***)
 - AP (*iets **moois**; die windjie, **koud en skraal***)
 - NP (*die Departement **Afrikaans**; 'n soort **skaap**; Jannie, 'n **vlieënier***)
 - Kan ook geïnterpreteer word as determineerder + kern
 - ADVP (*die mense **langsaan**; die kinders **hier***)
 - NUM (CARDINAL) (*kamer **ses**; die getal **honderd***)
 - COMPC (NP.COMP)
 - Engels: complement clause (Longman) (*die wete **dat jy hier is**, maak my bly; **dat jy hier is**, maak my bly*)
 - Tipies saam met mentale en kommunikatiewe naamwoorde.
 - Komplementbysinne in die direkte rede kan ook saam met sommige naamwoorde as nabepaler gebruik word (*Waar kom [die sêding "**Ek het jou lief**"]_{NP} vandaan?!*)
- **Werkwoordstuk (VP)**
 - **Werkwoordstukkern (VP.KERN)**
 - V (*hulle **speel***)
 - V + NP (*hy **skop die hond***)
 - V + PP (*hy **hou van koffie***)
 - PTCL.INF + V (*hy is **besig om te leer***)
 - COP.PRED
 - V.COP + AP (*Petra **is mooi***)
 - V.COP + NP (*Petra **is 'n buffel***)
 - V.COP + PP (*Petra **is op die plaas***)
 - Kan ook as kompleks onoorganklike werkwoord geanaliseer word
 - V.COP + ADVP (*Petra **is hier***)
 - Kan ook as kompleks onoorganklike werkwoord geanaliseer word
 - V.COP + NUM (*Petra **is een en twintig***)
 - **Niehoofwerkwoordgedeelte (VP.NKERN)**
 - V.AUX
 - V.LINK
 - V.LINK + PTCL.LINK
 - **Adjunk (VP.ADJUNK)**
 - ADVP (*hulle speel **lekker***)
 - NP (*hulle speel **elke aand***)
 - PP (*hulle speel **op die stoep***)
 - COMPC (*hulle speel **om te wen***)

- RELC (*hulle speel **wanneer die son skyn***)
- ADVC (*hulle speel **aangesien hulle wil wen***)
- CMPRC (*hulle speel **soos 'n span wat wil wen***)
- **Adjektiefstuk (AP)**
 - Adjektiefstukkern (AP.KERN)
 - ADJ
 - Voorbepaler (AP.VOORBEP)
 - ADVP (**verskriklik** rooi)
 - PTCL.SIMT (*so rooi soos bloed*)
 - PP (*die **met bloed** bevlekte laken*)
 - Nabepaler (AP.NABEP)
 - PTCL.SIMT + NP (*so rooi **soos bloed***)
 - Komplement (AP.COMP)
 - AP.COMPC (*die skildery is mooi **om na te kyk***)
- **Setstelstuk (PP)**
 - Setstelstukkern (PP.KERN)
 - PREP + NP (*in **die kamer***)
 - PREP + ADVP (*tot **môre***)
 - NP + POSTP (***huis** toe*)
 - ADVP + POSTP (LET OP: gewoonlyke samegroeiings: **agtertoe, vorentoe**)
 - CIRCP + NP + CIRCP (*onder **die brug** deur*)
 - CIRCP + ADVP + CIRCP (*tot **hier** toe*)
 - Voorbepaler (PP.VOORBEP)
 - NP (**drie dae** ná my bevalling – vanaf Taalportaal)
 - ADJ (*die spits dak wat **ver** bo die vrugteboorde uitsteek* – vanaf Taalportaal)
 - ADV (*Jesus het **reg** voor die skatkis gaan sit* – vanaf Taalportaal)
 - PREP (**agter** in die yskas – vanaf Taalportaal)
- **Bywoordstuk (ADVP)**
 - Bywoordstukkern (ADVP.KERN)
 - ADV (*kom **laat***)
 - Voorbepaler (ADVP.VOORBEP)
 - ADV (*kom **altyd** laat*)
 - Nabepaler (ADV.NABEP)
 - ADV (*tot saans **laat***)
 - PTCL.SIMT + ADV (*kom laat **soos gewoonlik***)

Sintaktiese funksies

Oranje = Sintaktiese funksies (a.k.a. grammatikale rolle/verhoudings) [[sintakties :: funksie]]

- **Subjek** (sinoniem: onderwerp)
 - Engels: subject
 - S
- **Gesegde** (sinoniem: predisering (Van Schoor))
 - Engels: predicate – Longman (p. 122; later gee hulle wel 'n ander siening) {(full) predication > in logic}
 - PRED
- - Ons volg die tradisionele benadering om te onderskei tussen subjek en gesegde, waar **gesegde = klous – subjek**; overgesetsynde: **gesegde = predikaat** (wat bestaan uit **predikator** (hoofwerkwoord en niehoofwerkwoorde) + **predikaatkomplemente** (verpligte elemente, bv. **(in)direkte objek**)) én **adjunkte** (nieverpligte elemente)
 - **Let op:** Hierdie onderskeid blyk nie wesenlik te wees nie, maar wel die onderskeid: **subjek; predikaat; adjunk**. Ons volg hierdie benadering, in navolging van Longman

AAG/ASG	Ponelis	Van Schoor	Botha
Subjek	onderwerp	Onderwerp	onderwerp
Gesegde	gesegde	Predisering	gesegde
Predikaat	werkwoordstukkern		werkwoordstukkern
Predikator	predikaat (eks. mww.)	predikaat (inkl. mww.)	
Predikaatkomplement(e)	argument(e)	komplement(e)	items vereis deur ww.
adjunk(te)	adjunk(te) (inkl. mww.)	adjunk, disjunk, konjunk (PL)	adjunk(te) en mww.

- Crystal (2008)
sin = subject + predicate (in tradisionele grammatika)
- Ponelis (1979)
sin = onderwerp + gesegde
gesegde = predikaat (d.i. hoofwerkwoord) + argumente + adjunkte (en by implikasie: + niehoofwerkwoord)
- Van Schoor (1983)
sin = onderwerp + predisering (p. 16)
predisering = predikaat (p. 18) + komplement (p. 17) + adjunkte/disjunkte/konjunkte (p. 100-123)
predikaat = hoofwerkwoord en medewerkwoorde (p. 18)
- Botha (1985:43; 51)
sin = onderwerp + gesegde
gesegde = werkwoordstukkern (hoofwerkwoord + items wat daardeur gedetermineer word), asook medewerkwoorde en opsionele adjunkte
- **Opsomming:** Almal van hulle onderskei in wese:
sin: onderwerp + gesegde (= werkwoordstuk)
gesegde: bevat werkwoordstukkern (verplig) en niehoofwerkwoorde (opsioneel) en/of adjunkte (opsioneel)
werkwoordstukkern: bevat hoofwerkwoord (predikaat – Ponelis) + verpligte elemente (argumente – Ponelis)

- **Predikaat**

Engels: predicate (Longman)

Bestaan uit **predikator** (hoofwerkwoord en niehoofwerkwoorde) + **predikaatkomplemente** (verpligte elemente, bv. (in)direkte objek)

- **Predikator** (= werkwoordgedeelte van gesegde)

Engels: predicator (Crystal op SIL)

V

- Spesifieke soort predikator (o.a.):
Kopula (sinoniem: koppelwerkwoord) (d.i. die)
Engels: copula; copulative; copular verb
COP
 - Neem verpligte **kopulakomplement**
 - kopula + **kopulakomplement** = kopulapredikaat (d.i. 'n spesiale soort predikaat/gesegde)
- Sien Crystal (1997:303); <https://glossary.sil.org/term/predicator>

- **Predikaatkomplement** (= verpligte elemente/konstituente (afhange van die tipe V)) (Bussmann)

Engels: predicator complement. (vgl Aarts & Aarts, 1982; Meyer 2009)

- **Direkte objek** (sinoniem: lydende/direkte voorwerp)
Engels: direct object (Longman)
O_d
Dit is die verpligte element by **oorganklike werkwoorde**, byvoorbeeld *Hy het kopseer*.
- **Indirekte objek** (sinoniem: meewerkende/indirekte voorwerp)
Engels: indirect object (Longman)
O_i
Dit is die ander verpligte element by **dubbeloorganklike werkwoorde** (ditransitive verb; Longman), byvoorbeeld *Hy gee sy ma kopseer*.
- **Voorsetselobjek** (sinoniem: voorsetselvoorwerp)
Engels: prepositional object (Longman; Bussmann > ook oblique object)
O_p
Dit is die verpligte element by **voorsetselwerkwoorde**. In *Ek hou van sjokolade* is **hou** die predikator en **van sjokolade** die voorsetselobjek.
Weens **vir** se unieke gedrag in Afrikaans, kan dit soms ook die indirekte objek wees, soos **vir haar** in *Hy gee vir haar 'n sjokolade*.
- **Kopulakomplement** (sinoniem: onderwerpspredikatief; subjekpredikatief/-predikaat; subjekkomplement; predikatiewe komplement; Ponelis: kopulapredikaat)
Engels: subject predicate; subject predicative (Hasselgard; Longman); subject complement (Crystal 1997:75); predicative complement (Bussmann :929)
PRED_s
Dit is die verpligte element by **koppelwerkwoorde**.

- Kan een van vier strukture wees, naamlik:
 - **NP** (naamwoordelike gesegde) (Longman): *Sy is 'n rakker.*
 - **AP** (Longman): *Sy is stout.*
 - **C** (Longman): *Die vraag is of sy slim is.*
 - **PP** wat metafories gebruik word om 'n attribuut aan die subjek toe te ken (m.a.w. 'n **PP** met 'n betekenis soortgelyk aan die van 'n **AP**): *Sy is in haar noppies/skik* (wat semanties gelyk is aan iets soos *Sy is tevrede*); *Sy is onder druk* (wat semanties gelyk is aan iets soos *Sy is tevrede*); *Sy is de donder in* (wat semanties gelyk is aan iets soos *Sy is kwaad*)
 - ALTERNATIEWE ANALISE: 'n Mens sou sulke gevalle in die alternatief kon analiseer as bywoordelike komplemente wat metafories by *is* as **kompleks onoorganklike werkwoord** gebruik word. Die voordeel van só 'n analise sou wees dat 'n mens dan nie nodig het om **PP** as **kopulakomplement** te beskou nie. O.i. is dit egter meer elegant (en maksimalisties) om die semantiek hiervan in ag te neem, naamlik dat 'n **PP** soms metafories gebruik kan word om 'n attribuut van die subjek uit te druk.
- **Objekkomplement** (sinoniem: voorwerpspredikatief)
Engels: object predicative (Nordquist; Longman, verwys ook na object complement “in some grammars”); object predicate (Nordquist); object attribute; objective predicative complement; attributive adjunct;
Dit is die verpligte element by **komplekse oorganklike werkwoorde** (complex transitive verb;¹ Longman) wat verwys na 'n **eienskap** of die **identiteit** van die direkte objek. In *Die seekosgereg het hom siek gemaak* is **siek** 'n **predikatiewe adjektief** wat optree as **objekkomplement**; in *Hulle het Hlaudi 'n nar genoem* is **'n nar** 'n **predikatiewe naamwoord** wat optree as **objekkomplement**. (Dit moet onderskei word van die **bywoordelike komplement** wat verwys na die **wanneer** of **waar** van die objek.)
- **Bywoordelike komplement**
Engels: adverbial complement (Wikipedia); obligatory adverbial (Longman)
Sy bly in Pretoria, oftewel *Sy is in Pretoria*
Hy loop/hardloop/stap weg, oftewel *Hy is weg*
Hulle werk/speel/loop saam, oftewel *Hulle is saam*
Hy plant die saadjies in die grond, oftewel *Die saadjies is in die grond*

¹ Complex-transitive verbs in English include *believe, consider, declare, elect, find, judge, keep, know, label, make, name, presume, pronounce, prove, rate, regard, and think*. (Nordquist)

Dit is die verpligte element by **kompleks onoorganklike werkwoorde** (complex intransitive verb;² Longman) wat verwys na die **wyse**, **wanneer** of **waar** van die **subjek**. Let op dat *is* 'bevind sig' ook 'n kompleks onoorganklike werkwoord is in die sinne hier bo.

Hy sit die blomme in die water. [Die blomme is in die water]
 ???*Tja, maar updates* [Die man is ter aarde]

Dit is 'n verpligte element by **kompleks oorganklike werkwoorde** (complex transitive verb;³ Longman) wat verwys na die **wanneer** of **waar** van die direkte **objek**. (Dit moet onderskei word van die **objekkomplement** wat verwys na 'n **eienskap** of die **identiteit** van die objek). Let op dat 'n werkwoord soos *bestel* in *ter aarde bestel* ook 'n kompleks oorganklike werkwoord is.

○ **Adjunk (= nieverpligte/opsionele elemente/konstituente) (Bussmann)**

LET OP: Die term **adjunk** word ook as 'n vormkategorie gebruik om na dieselfde elemente te verwys.

○ **Bywoordelike bepaling**

Engels: adverbial; adverbial adjunct

A

Al is hulle adjunkte, is hulle wel in die sin geïntegreerd.

Kan een van die volgende stukke wees:

- **NP (volgende week)**
- **PP (in die grond)**
- **ADVP (beslis)**

Kan een van die volgende tipes wees:

- **Bywoordelike bepaling van omstandigheid** (sinoniem: omstandigheidsadjunk)

Engels: Circumstance adverbial (Longman)

A_c

Hy plant die saadjies in die grond. [Plek]

Sy sing 11:00 [Tyd]

Die toeskouers staan in groepies en gesels. [Wyse]

- **Bywoordelike bepaling van houding** (sinoniem: houdingsadjunk)

Engels: Stance adverbial (Longman)

A_s

Dit is beslis geelhout. [Kleuradjunk: versterker]

Dit is dalk geelhout. [Kleuradjunk: versagter]

Die aanbod het gelukkig/ongelukkig deur die mat geval.

[Oordeel]

- **Bywoordelike bepaling van skakeling** (sinoniem: verbindingsadjunk; skakeladjunk)

² A term used to describe a verb which licenses a subject-related predicative complement — hence complex intransitive ... (Oxford Reference). M.a.w. komplekse onoorganklike werkwoorde en koppelwerkwoord is soortgelyk en dikwels moeilik te onderskei (Longman, p. 146)

³ Complex-transitive verbs in English include *believe, consider, declare, elect, find, judge, keep, know, label, make, name, presume, pronounce, prove, rate, regard, and think*. (Nordquist)

Engels: Linking adverbial (Longman)

A₁

- “Voegwoordelike” verbinders
 - *Ry met jou kar tot by die stasie. **Of** ek kan jou gaan aflaai ook.* [neweskikkend]
 - *Jy sal dit nie regkry nie. **Al** staan jy op jou kop.* [onderskikkend]

Let op: Neweskickers lyk soos neweskikkende voegwoorde en onderskickers soos onderskikkende voegwoorde, maar dit word nie gebruik om onafhanklike sinne aanmekaar te voeg nie.
*Die wêreld het vir hom te warm geword. **En** toe vat hy sy goed en loop.* [bywoordelike bepaling van skakeling: neweskikkend]
*Ek is moeg **en** ek is honger.* [konjunk: neweskikker]
- Aaneenskakelende verbinders (bywoorde van skakeling)
 - **origens, vervolgens, voorts**
 - **eerstens, tweedens, derdens ...**
 - **boonop, buitendien, bowendien**
 - **ook** [soos in *Die transaksie het die maatskappy gered. Dit het **ook** gelei tot nuwe aanstellings.*]
- Teenstellende verbinders (bywoorde van skakeling)
 - *Hy is moeg, **nietemin** gaan hy werk.* [**nietemin** = voegwoordelike bywoord wat funksioneer as bywoordelike bepaling van skakeling; **nietemin** is deel van die tweede sin.]
 - Ponelisvoorbeeld met **nietemin**: *Sy kan g'n kook nie. **Nietemin**, sy is darem mooi.*
 - **daarenteen, egter, inteendeel, maar** [soos in *Sy kan g'n kook nie. **Maar** sy is darem mooi.*],
nogtans
 - **in teenstelling met**
- Wendingskakels
 - **alle grappies op 'n stokkie, van die os op die jas**
 - **ewenwel, hoe dit ook al sy, in elk geval, terloops**
- Verbinders van rede/gevolgtrekking
 - **immers, mos, naamlik**
 - **daarom, derhalwe, dus, gevolglik, met ander woorde**
- **Randadjunk** (sinoniem: randstuk) (Ponelis)

Engels: insert (Longman)

Nie geïntegreerd in sin nie.

Verskeie soorte wat deur verskillende mense verskillend benoem word of hanteer word, soms met inbegrip van die semantiek. Hier is sulke onderskeide nie essensieel nie, maar sluit byvoorbeeld in:

 - **Vokatief** (sinoniem: aanroep/appel/kort bevelsin)
Engels: vocative
 - **Tussenwerpsel** (sinoniem: uitroep)
Engels: interjection

- **Groetvorm**
Engels: greeting and farewell (Longman)
 - **Diskoersmerker**
Engels: discourse marker (Longman)
- **Disjunk** (Ponelis; Van Schoor)
Engels: disjunct ([Nordquist](#)) = style vs. content disjuncts
Byvoorbeeld **in alle erns** of **vir die soveelste keer** in *In alle erns / Vir die soveelste keer, jy het nie 'n kat se kans nie.*
- **Konjunk** (sinoniem: verbindingsmiddel > Ponelis)
Engels: connective (Crystal); connector; conjunct
Ons gebruik die term **konjunk** in navolging van die Engelse “*conjunct*”. Ponelis (1979: 603) gebruik **konjunk** om te verwys na “twee of meer funksioneel gelyksoortige lede ... wat simmetries (omkeerbaar) geskakel word deur 'n verbindingsmiddel”. Van Schoor (1983: 100) gebruik dit om te verwys na “bywoorde wat skakel”, i.e. bywoordelike bepalinge van skakeling.
 - **Neweskikker**
Engels: Coordinator
 - **Onderskikker**
Engels: Subordinator
 - **Komplementiseerder**
Engels: Complementiser
dat, of, om
Byvoorbeeld:
*Die vrou sê **dat** die kinders moet teruggaan skool toe.*
*Ek wil weet **of** jy my gaan help.*
*Ek is te bang **om** met hom te praat.*
 - **Relatiewiseerder**
Engels: Relativiser
Betreklike bywoorde en betreklike voornaamwoorde wat gebruik word om betreklike bysinne in te lei, byvoorbeeld:
*Die kerk **waar** sy gedoop is, het afgebrand.*
*Die plek **waardeur** sy gevlug het, is nie veilig nie.*
*Die man **wat** in die straat stap, is my oom.*
*Die onderwyser **wie se** beursie gesteel is, het 'n verhoging gekry.*

Ander

- **Setselelement** (sinoniem: voorsetselaanvulling)
Engels: prepositional complement; adpositional complement (Taalportaal)
Die verpligte aanvulling by 'n (voor)setsel. Byvoorbeeld **die huis** in *by die huis*.
- **Adjektiefobjek**
Engels: adjective object complement (<https://writingexplained.org/grammar-dictionary/object-complement>)
Die komplement van 'n oorganklike adjektief (*hy is Spaans magtig*)
- **Leë subjek** (Ponelis)
Engels: dummy subject
Onpersoonlike **dit** ([Nordquist](#)) in *Dit reën*, en eksistensiële/niereferensiële **daar** ([Nordquist](#)) in *Daar word gesê dat honde vriendelik is*.
- **Antisiperende subjek** (sinoniem: onderwerpsubstituut)
Engels: anticipatory subject ([Nordquist](#))
Dit (anticipatory *it*) in *Dit is 'n feit dat honde vriendelik is*.

- **Antisiperende objek**

Engels: anticipatory object ([Nordquist](#))

Dit (preparatory *it*) in *Ek aanvaar dit wat jy sê, of een ding* in *Ek sê jou een ding, mense is gevaarlik.*

- **Vrye komplement** (sinoniem: vrye adjunk; vrye komplement/predikaat; tema)

Engels: Free predicative/predicate ([Hasselgard](#)); free adjunct (Dirven: Concepts of Case, p. 99)

Die opsionele aanvulling wat na 'n subjek of objek verwys en nié met 'n koppelwerkwoord daaraan verbind is nie. Dit kan dikwels rondgeskuif word in die sin.

- **Vrye subjekkomplement**

Slinks en verraderlik, hy is nie een om sonder handskoene aan te pak nie.

Die windjie, koud en skraal, sny deur murg en been.

Hy is arm dood.

Hy het as 'n gelukkige man gesterf.

- **Vrye objekkomplement**

Ek het hom as 'n gelukkige man ontmoet.

Samevatting:

Klous
Subjek
Gesegde
Predikaat
predikator (inkl. niehoofwerkwoorde en kopula)
Predikaatkomplement(e)
direkte objek
indirekte objek
voorsetselobjek
kopulakomplement
Objekkomplement
oywoordelike komplement
adjunk(te)
bywoordelike bepaling
bywoordelike bepaling van omstandigheid
bywoordelike bepaling van houding
bywoordelike bepaling van skakeling
randadjunk
Konjunk
neweskikker
onderskikker
komplementiseerder
relativiseerder
Ander:
voorsetselkomplement
leë subjek
antisiperende subjek
antisiperende objek
vrye komplement
vrye subjekkomplement
vrye objekkomplement

Klousstruktuur

Blou = Klousstruktuur [[sintakties :: vorm]]

ASG

Simplekse sin

Komplekse sin

- **Neweskikkend komplekse sin:** bestaan uit twee sintakties onafhanklike sinne + konjunk (neweskikker)
- **Onderskikkend komplekse sin:** bestaan uit 'n hoofsin (sintaktiese onafhanklik) + bysin (sintakties afhanklik) + konjunk (onderskikker/relatieweerder/komplementeerder)

AAG

Klous

- Simplekse sin
 - **Enkelvoudige klous** (= simplekse, semanties onafhanklike klous)
Engels: simple independent clause / single clause – Longman (202)
Klous met slegs een predikator.
Dit het die afgelope jaar heeltemal te min gereën.
Sinsvorme: stel-, vraag, bevelsinvorm. (moet nog bygewerk word)
- Komplekse sin
 - Neweskikkend komplekse sin
Engels: compound independent clause
 - **Newegesikhte klous** (= semanties onafhanklike deel van 'n komplekse klous wat uit twee sulke dele bestaan)
Engels: coordinated independent clause – Longman (202)
Twee gelykwaardige klouse wat met mekaar verbind is, bv. *Dit reën en die son skyn* in die sin *Dit reën en die son skyn*.
Newegesikhte klouse is uitruilbaar as gevolg van die gelykwaardigheid daarvan (*Die son skyn en dit reën* ≈ *Dit reën en die son skyn*)
 - Onderskikkend komplekse sin
Engels: ???
 - **Kompleks onafhanklike klous** (sinoniem: hoofsin) (= semanties onafhanklike deel van 'n komplekse klous)
Engels: complex independent clause – Longman (202)
Het een of meer ondergesikhte klouse, bv. *Die man loop in die straat* in die sin *Die man wat verlede naweek gearresteer is, loop in die straat*.
 - **Ondergesikhte klous** (sinoniem: bysin) (= semanties afhanklike deel van 'n komplekse klous)
Engels: dependent clause – Longman (196)
Altyd 'n sinsdeel van 'n komplekse klous, bv.:
 - **Bywoordelike bysin**
Engels: adverbial clause
'n Bysin wat as 'n bywoordelike bepaler in die sin optree, en wat deur 'n **onderskikker** ingelei word.
Tipies tyd, wyse, plek, rede, oorsaak, gevolg, ens.

bywoordelike bepaling (*Die kinders speel **terwyl die son skyn**; Ek eet **om versadig te word**, Ek help **dat ons vinniger kan klaarmaak**.*

○ **Komplementbysin**

Engels: complement clause (Longman); argument clause (Broekhuis)
 'n Bysin wat funksioneer as 'n argument van die werkwoord (dus as **subjek** of **objek**), of as **komplement** van 'n ander sintaktiese eenheid, en wat vormlik deur 'n komplementiseerder of 'n weggelate komplementiseerder ingelei word.

'n **Komplementbysin** vorm 'n **naamwoordkomplement**; dikwels met 'n mentale of kommunikatiewe naamwoord as voorbepaler: *Die vraag **of jy kom**, is al gevra*.

'n Komplementbysin kan ook sonder die **naamwoordstukkern** voorkom: ***Of jy kom**, is al gevra*. Wanneer 'n komplementbysin die **naamwoordstukkern** vorm (soos hier bo aangedui), kan die resulterende **NP** op dieselfde manier optree as enige ander **NP**, dus as:

- **subjek**: ***Dat die man weg is** is reeds bevestig.*
- **direkte objek**: *Sy sê **dat die man weg is***
- **kopulakomplement**: *Ons vermoede is **dat die man weg is***
- **voorsetselkomplement**: *Alles wat mense nie hou van **om te doen nie**, sal ek vir hulle gaan doen. .*
- **adjektiefkomplement** by oorganklike adjektiewe; dikwels spesifiek adjektiewe wat sekerheid, affek of belangrikheid uitdruk:
 - *Ek is seker **dat jy weet waarvan jy praat***
 - *Ek is onseker **of die plan gaan uitwerk***
 - *Ek is jammer **om te hoor van jou ongeluk**.*

Die komplementiseerder kan in sommige gevalle weggelaat word, byvoorbeeld:

- *Hy vra **dat jy hom moet help**.*
- *Hy vra **jy moet hom help**.*

In sulke gevalle is die bysin nog steeds 'n komplementbysin.

○ **Betreklike bysin**

Engels: relative clause

Word deur relativiseerder (betreklike voornaamwoord of betreklike bywoord) ingelei.

- nabepalings in die NP (*Die man **wat viool speel** vier sy verjaarsdag*)
- Die **spil** is die werkwoord wat in die eerste werkwoordgleuf voorkom. Indien daar slegs 'n hoofwerkwoord in die sin is, sal die hoofwerkwoord hierdie funksie verrig. Indien daar ook niehoofwerkwoorde in die sin aangetref word, sal een van die niehoofwerkwoorde die spilfunksie verrig, en die hoofwerkwoord (en ander niehoofwerkwoorde) sal na die kompleks verskuif. Die hoofwerkwoord druk gewoonlik leksikale inligting uit en niehoofwerkwoorde druk die grammatikale inligting uit (soos tempus, aspek, modaliteit, polariteit of omskrywing). Dit is 'n verpligte sinsdeel en word deur 'n VP vervul.
- In sinne waarin meer as een werkwoord voorkom, bevat die **kompleks** die werkwoord(e) wat nie as spil funksioneer nie. Dit bied grammatikale en/of leksikale inligting (byvoorbeeld dat dit 'n statiese situasies (toestand), of dinamiese situasie (gebeurtenis) is) van die situasie aan.

Nonklous

- **Konjunk** (= voegwoorde en leestekens: , ;)
Engels: conjunct – Longman
*Hy loop **en** sy sing.*
- **Randadjunk** (= tussenwerpsels, invoegings, aanspreekvorme, ens.)
Engels: inserts – Longman (moet nagegaan word)
***Gits**, wat maak ons hier?*
- **Disjunk** (= tussenwerpsels, invoegings, aanspreekvorme, ens.)
Engels: disjunct – Longman (moet nagegaan word)
***Die vrou**, sý weet wat sy doen!*

Die onderskeid <vorm>, {funksie} en [BETEKENIS]

- Sinne bestaan uit **woorde** wat op 'n bepaalde manier en in 'n bepaalde volgorde uitgespreek of geskryf word.
- Die woorde bondel saam in groepe (oftwel **sinsdele**) op grond van hoe hulle uitgespreek/geskryf word (vorm), hulle rol in die sin (funksie), en/of wat hulle konseptuele toevoer (betekenis) is. Sulke bondels noem ons **woordgroepe**. (Let op: 'n Sinsdeel kan ook uit 'n enkele woord bestaan.)
- Wanneer 'n bepaalde woordgroep as eenheid met 'n "gestandaardiseerde" vorm, funksie en/of betekenis optree, verwys ons daarna as 'n **stuk** (of **frase**), soos 'n naamwoordstuk, werkwoordstuk, adjektiefstuk en voorsetselstuk (prototipiese stukke).
- Deur elke keer 'n ander bril met 'n ander lenskleur (*vorm of vorm, funksie, betekenis*) op te sit, sien ons in 'n sin verskillende gleuwe raak waarin die sinsdele val.

Sinsdele: vorm

Sinsdele wat onderskei kan word as ons 'n **VORM-bril** op het

- **NP**
 - **NP.KERN**
 - **Determineerder**
 - **NP.PREDET**
 - **NP.DET**
 - **Byvoeglike bepaler**
 - **NP.VOORBEP**
 - **NP.NABEP**
- **VP**
 - **VP.KERN**
 - **VP.NKERN**
 - **VP.ADJUNK**
- **AP**
 - **AP.KERN**
 - **AP.VOORBEP**
 - **AP.NABEP**
- **Voorsetselstuk (PP)**
- **ADVP**
 - **ADVP.KERN**
 - **ADVP.VOORBEP**
 - **ADVP.NABEP**

Sinsdele: funksie

Sinsdele wat onderskei kan word as ons 'n **FUNKSIE-bril** op het

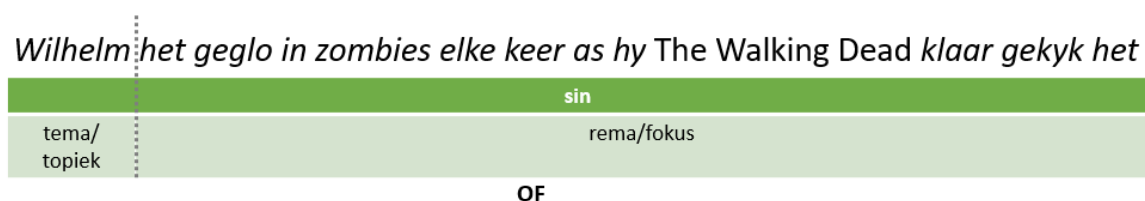
Wilhelm het geglo in zombies elke keer as hy The Walking Dead klaar gekyk het

	sin			
subjek				gesegde
	predikaat		adjunk	
	predikator	komplement		
	spil	kompleks		

- Die **subjek** dui aan oor wat of wie die sin gaan (dus wie of wat die situasie uitvoer of ondergaan). Dit is 'n verpligte sinsdeel en word deur 'n NP vervul.
- Die **gesegde** dui aan wat die situasie is wat uitgevoer of ondergaan word. Dit is 'n verpligte sinsdeel en word deur 'n VP vervul.
- Die **predikaat** is die kern van die gesegde.
- Die **adjunk** bied kontekstuele of addisionele inligting aan oor die situasie wat uitgevoer of ondergaan word (dus die plek, tyd, rede, ens. van of vir die situasie).
- Die **predikator** is die kern van die predikaat.
- Die **predikaatkomplemente** vul die inhoud van die predikator aan en sluit in die direkte objek, indirekte objek, voorsetselobjek, kopulakomplement, objekkomplement en bywoordelike komplement.
- Die **spil** is die eerste werkwoordgleuf (tempus, aspek, modaliteit, polariteit, omskrywing, ens.)
- Die **kompleks** is die ander werkwoordgleuwe in die sin en bied grammatikale en/of leksikale inligting (byvoorbeeld of dit 'n statiese situasies (toestand), of dinamiese situasie (gebeurtenis)) van die situasie aan. Dit is 'n verpligte sinsdeel en word deur minstens 'n hoofwerkwoord uitgedruk. Die hoofwerkwoord druk gewoonlik die leksikale inligting uit en ander werkwoorde die grammatikale inligting.

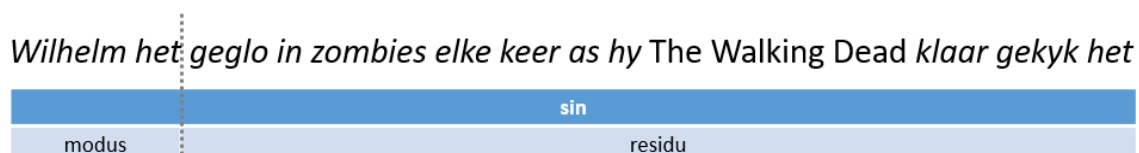
Sinsdele: betekenis

Sinsdele wat onderskei kan word as ons 'n **BETEKENIS-bril** op het

Sinsdele: modus

Sinsdele wat onderskei kan word as ons 'n **MODUS-bril** op het

Nog voorbeelde

Johannes gaan sit op Adèle se bed. (Van der Vyver, M., *Vergenoeg*, p. 117)

<i>Johannes</i>	<i>gaan</i>	<i>sit</i>	<i>op Adèle se bed</i>
-----------------	-------------	------------	------------------------

onderwerp	spil	kompleks	adjunk
	predikator		
onderwerp	gesegde		
sin			
MODUS		RESIDU	

Hoe't hulle geweet ek's hier? (Van der Vyver, M., *Vergenoeg*, p. 110)

Hoe	[het]	hulle	geweet	ek's hier
adjunk	Spil	onderwerp	kompleks	komplement
MODUS		RESIDU		

Met meer besonderhede:

		onderwerp		
Hoe	[het]	hulle	geweet	ek's hier
adjunk	Spil		kompleks	komplement
		predikator		
predikaat				
gesegde				
sin				
MODUS		RESIDU		

Veranderingslog

- 0.15>1.0
 - Geen veranderinge, maar weergawe 1.0 word vrygestel op <https:gerhard.pro>.
- 0.14>0.15
 - Voorsetselstuk is gewysig na "Setselstuk"
 - Vlak vir "Setselstukkern (PP.KERN)" is ingevoeg
 - Vlak vir "Voorbepaler (PP.VOORBEP)" is toegevoeg en Taalportaal se verskillende bepalers is aangebied.
 - "wyse" is bygevoeg as semantiese eienskap van bywoordelike komplement saam met 'n kompleks onoorganklike hoofwerkwoord
- 0.13>0.14
 - COMPC is geskuif na nabepaler binne NP
 - Term "predikaatkomplement" toegevoeg
 - Komplementbysinne kan in direkte rede wees
- 0.12 > 0.13
 - COMPC is nie meer del van kern/bepaler van NP, maar aparte sinsdeel binne NP
 - COMP bygevoeg onder NP
 - Subordinaatvlak vir "determineerder" (binne "Determineerder") is uitgehaal uit NP
 - COMP bygevoeg by AP
 - ADJUNCT gewysig na ADVP binne NP.Nabepaler.
 - Naamwoordkomplement onder "Ander" binne Sintaktiese funksies uitgehaal, want dit word reeds op ander plekke ondervang.
 - Adjektiefobjek onder Sintaktiese funksie bygesit.
 - Komplementbysin se beskrywing gewysig.
 - Vergelykingsbysin uitgehaal.
 - Afdeling oor nonklouse onder Klousstruktuur ingevoeg.
 - "Disjunk" op dieselfde vlak as randadjunk en konjunk gesit (dus nie 'n meer as 'n tipe randadjunk nie)
 - Die komplementfunksie is deurgaans gewysig na "predikatorkomplement", maar die kwessie is nog onder bespreking.
 - Samevatting bygewerk
- 0.11 > 0.12
 - **Komplementbysin** is bygewerk om aan te toon dat komplementbysinne funksioneer as die komplemente van 'n ander sinsdeel.
 - **Naamwoordkomplement** is bygevoeg.
- 0.10 > 0.11
 - **Komplementbysin** is bygewerk om te stel dat die komplementiseerder soms weggelaat kan word.
 - COMPC is bygevoeg as 'n tipe **NP.KERN**
- 0.9 > 0.10
 - **simplekse klous** en **komplekse klous** is vervang met **simplekse sin** en **komplekse sin**
 - Terminologiese kwessies rondom klousstruktuur uitgeklaar.
- 0.8 > 0.9
 - Die beskrywing van **spil** en **kompleks** is verfyn.
- 0.7 > 0.8
 - Tabelle met voorbeeldanalises is bygewerk.
 - Voeg verskeie voorbeelde by.
 - By partikels is die term "deel-geheel-partikel"/"partitiefpartikel" as versamelnaam vir "deelpartikel" en "geheelartikel" gebruik, ná 'n lang ondersoek deur GBVH en SP waar geen bewyse in internasionale literatuur vir iets soos "geheelartikel" of "geheelbepaler" gevind kon word nie. Die alternatief wat oorweeg is (en wat dalk nog later weer oorweeg kan word), is PTCL.QUANT.
 - Die laaste woord oor "al" is nog nie gespreek nie en verg verdere ondersoek.
 - By VP.KERN > voeg by dat dit ook met PTCL.INF kan voorkom.
 - "Adjunk" as kategorie word behou vir vorm én funksie.

- 0.6 > 0.7
 - By PP talle nuwe inligting bygevoeg.
 - ADVP bygevoeg (kyk Longman; bevestig met AJVR).
 - ADV verander na ADVP.
- 0.5 > 0.6
 - Gedeelte oor verskillende tipes **ondergeskikte klouse (bysinne)** bygevoeg (p. 2, asook in die diagram van funksies).
 - Sin bygevoeg dat **spil** en **kompleks** oorvleuel in sinne met slegs 'n hoofwerkwoord.
 - Brei hele gedeelte oor **vorm** uit.
 - Voeg nuwe voorbeelde in tabelvorm by.
 - Herrangskik gedeeltes in volgorde.
 - In woordsoortdiagram word **predikatief** en **attributief** as tipes adjektiewe verwyder, en vervang met **selfstandige**, **oorganklike** en **voorsetseladjektiewe** (n.a.v. Ponelis).
 - Redaksionele wysigings.
- 0.4 > 0.5
 - **Komplementiseerder** en **relatiewiseerder** word bygevoeg as subfunksies van **konjunk**.
 - Die taksonomie van woordsoorte word bygevoeg. Dié taksonomie is aanvanklik deur Gerhard van Huyssteen geskep, met insette van veral Adri Breed, Johanita Kirsten en Suléne Pilon, en daarna met kommentaar van Nadine Fouché, Sophia Kapp en Bertus van Rooy.
- 0.3 > 0.4
 - Definisies van **spil** en **kompleks** onder **klousstruktuur** (sintaktiese vorm) bygevoeg.
 - Gedeelte oor die onderskeid tussen funksie en betekenis bygevoeg. Dié gedeelte is baseer op 'n PowerPoint-lêer wat Adri Breed aanvanklik geskep het, en waarop veral Gerhard van Huyssteen, Suléne Pilon en Nina Brink kommentaar gelewer het.
 - Samevatting van terme wat gebruik word aan einde van dokument bygevoeg.
- 0.2 > 0.3
 - Dele onder **byvoeglike bepaling** aangepas en geskaaf, sodat dit op die regte vlakke gekategoriseer word.
 - **Onderskeid tussen NUM, kwantifiseerder en kwantordetermineerder opgelos.**
- 0.1 > 0.2
 - Gedeelte oor **klousstruktuur** (sintaktiese vorm) uitgebrei.
 - **PP** bygevoeg as **kopulakomplement**, sodat **in haar noppies** (wat semanties ekwivalent is aan **tevrede**) nou gesien word as kopulakomplement by die koppelwerkwoord **is**, eerder as **bywoordelike komplement** by **is** as kompleks onoorganklike werkwoord.
 - Eksplisering dat **in Pretoria** in *Sy is in Pretoria* 'n **bywoordelike komplement** is, en verandering dat **in die grond** in *Hy plant die saadjies in die grond* 'n **adjunk** is.
 - Voorbeelde van **adjunkte** bygevoeg, terwyl terminologie m.b.t. neweskikker/onderskikker as **konjunkte** (voorheen **verbinders**) teenoor neweskikkende/onderskikkende **bywoording bepalinge van skakeling** opgeklare is.
 - **Konjunk** verskuif tot op dieselfde vlak as **subjek** en **gesegde**.
 - Samevattende taksonomie aangepas en bygewerk.
 - **Pers** word hernoem as **byvoeglike bepaling** (voorheen **interne sinstruktuur**), met addisionele toeligting en voorbeelde.